

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

S2024/00953

Betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)

Förvaltningsrätten vill lämna följande kommentarer till förslaget.

Gällande lydelsen av 26 j § första stycket 1 i förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och motsvarande lydelse i 13 kap. 12 § första stycket 1 i förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Enligt de föreslagna bestämmelserna ska den som bedriver verksamhet enligt lagen efter beslut av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) betala en sanktionsavgift i fall då det står klart att verksamheten har brutit mot villkor som föreskrivs i dess tillstånd.

Enligt ordalydelsen framstår betalningsansvaret som strikt. En sanktionsavgift ska alltså betalas när det står klart att det skett en överträdelse, dvs. oaktat om överträdelsen skett med uppsåt eller oaktsamhet. I författningskommentaren till respektive bestämmelse anges också att betalningsansvaret är strikt samtidigt som det anges att sanktionsavgifter ska användas för att beivra sådana överträdelser som typiskt sett sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet.

Förvaltningsrätten vill här framhålla att det är sannolikt att den som överklagar ett beslut om sanktionsavgift på denna grund kan komma att föra fram att överträdelsen skett oavsiktligt eller av oaktsamhet, men att oaktsamheten inte varit grov. Det skulle t.ex. kunna röra sig om en situation där en tillståndshavare tagit emot en person på verksamhetens boende som sen visar sig inte omfattas av den målgrupp som tillståndet föreskriver, men att överträdelsen skett på grund av att personen lämnat oriktiga uppgifter eller undanhållit information i utredningen. Det är därför viktigt ur ett rättssäkerhets- och rättstillämpningsperspektiv att det framgår tydligt, antingen av bestämmelserna eller av förarbetena, om avsikten är att betalningsansvaret ska vara helt strikt. Vid en jämförelse med bestämmelserna om sanktionsavgift i arbetsmiljölagen (1977:1160) anges uttryckligen i 8 kap. 5 § första stycket att avgiften ska tas ut även om överträdelsen inte skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

I avsnitt 3.2.5 i Betänkandet hänvisas till principerna om sanktionsavgifters användningsområde. Enligt dessa gäller bl.a. att om avgiftsskyldigheten ska bygga på ett strikt ansvar bör det förutsättas att det finns starkt stöd för en presumtion (erfarenhetsmässigt grundat antagande) om att överträdelser inte kan förekomma annat än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet. Avsteg från principen om strikt ansvar kan även behöva göras.

Förvaltningsrätten anser att utredningen bör överväga närmare om ansvaret ska vara strikt eller om det bör finnas en möjlighet att göra avsteg från det i vissa situationer samt om det behövs ett förtydligande om det i bestämmelserna.

Gällande konsekvenserna för förvaltningsdomstolarna

I Betänkandet anges att de flesta av förslagen som innebär lagändringar inte bedöms få några påtagliga ekonomiska eller andra konsekvenser. Lagförslaget om sanktionsavgift bedöms däremot medföra flera konsekvenser och behandlas därför mera ingående. Bedömningen är dock att inte några större nya kostnader bör drabba förvaltningsdomstolarna.

Förvaltningsrätten vill här framhålla att de föreslagna ändringarna kommer att medföra nya kostnader för förvaltningsdomstolarna eftersom IVO kommer att fatta flertalet nya typer av beslut i förhållande till tidigare, vilka kommer att överklagas i viss utsträckning. Därtill får antas att förslaget om utvidgad lämplighetsprövning sannolikt kommer att medföra fler beslut om avslag på ansökningar om tillstånd att bedriva verksamhet. Målens spridning över landets förvaltningsrätter blir beroende av vilken enhet inom IVO som kommer att fatta besluten. Exempelvis kommer samtliga avslagsbeslut om tillstånd att bedriva verksamhet att överklagas till Förvaltningsrätten i Stockholm eftersom IVO:s enhet för tillståndsprövning är belägen här. Sammantaget skulle de föreslagna ändringarna därför kunna medföra märkbara konsekvenser för förvaltningsdomstolarna.

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Håkan Åberg efter föredragning av förvaltningsrättsfiskalen Lovisa Tidman.

Håkan Åberg

Lovisa Tidman